

Oponentský posudek na disertační práci

Zdeněk Valenta: *Počáteční léta korespondence mezi Arnoštem Mukou a Adolfem Černým. Od navázání kontaktu po drážďanskou výstavu (1885–1896). I-III. Praha, FF UK 2009.*

Zdeněk Valenta (PdF Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem) si jako téma své disertace zvolil dvě výrazné osobnosti dějin sorabistiky – Arnošta Muku a Adolfa Černého, jejichž badatelská práce vrcholila na přelomu 19. a 20. století. Disertační práce je sepsána netradičně. Valenta nejdříve zpracoval rozsáhlou lužickosrbsky psanou vzájemnou korespondenci mezi Mukou a Černým, čímž vytvořil základní pramen pro text disertační práce. Máme tak před sebou tři svazky, z nichž první (184 stran + dvě shrnutí), který je těžištěm Valentovy práce, charakterizuje a hodnotí důležitou etapu vzájemných styků mezi Mukou a Černým, probíhající v letech 1885–1896. Druhý (1885–1891, 129 stran) a třetí (1891–1895, 418 stran) svazek obsahují bohatou korespondenci mezi oběma slavisty. Sebraná a zpracovaná korespondence obsahuje celkově 294 dopisů (185 A. Černého a 109 A. Muky), jejichž originály jsou uloženy v Literárním archivu Památníku národního písemnictví ve Starých Hradech (dopisy A. Černého) a v Lužickosrbském institutu v Budyšině (dopisy A. Muky).

Autor předkládá velmi rozsáhlou práci, která mapuje jednu ze stěžejních etap lužickosrbského národního obrození. Je to období vystoupení tzv. mladosrbské generace, vedené vědcem Mukou a básníkem a literátem Čišinským, kteří chtěli radikálněji čelit rostoucí germanizaci. S oběma měl intenzivní kontakty český sorabista Adolf Černý, jenž svým dílem taktéž výrazně zasáhl do lužickosrbského národního obrození. Epocha posledních dvou desetiletí 19. století byla obdobím doznívání národopisných tradic srbské Lužice, a to si oba badatelé velmi dobře uvědomovali. Proto na svých výzkumných cestách sebrali nesmírně hodnotný etnografický materiál hmotné povahy i artefakty ústní lidové slovesnosti. Po jejich zpracování pak publikovali své odborné a populárně-naučné stati i knižní publikace. Tato etapa lužickosrbské historie vrcholí uspořádáním národopisné výstavy v Drážďanech v roce 1896, která ukázala, že Lužičtí Srbové jsou na konci 19. století skutečným národem s vlastní kulturou, dějinami a tradicí. Valentou zpracovaná korespondence nám podkřývá mnohé neznámé skutečnosti o vzniku těchto prací, o badatelských problémech a upřesňuje nám i některé události, o nichž se Černý a Muka ve vlastních tištěných textech vyjádřili jen okrajově a někdy dokonce chybně.

Co se týče formálního zpracování disertace, Valenta na závěr připojuje nezbytný seznam odborných sorabistických publikací, jichž v práci využíval. Pro citace humanitních disciplín však doporučuji tradiční pořadí: jméno a příjmení autora (nebo příjmení a jméno), název díla, místo a rok vydání, nikoliv začínat citaci rokem vydání, jak má ve své práci autor. Valenta každý z dopisů (II. a III. svazek) správně doplňuje stručným komentářem, který umístil za každý přepsaný dopis. Pro větší přehlednost a rychlejší vyhledávání konkrétních faktů v dopisech by však bylo vhodnější komentáře sepsat ještě před samotný text dopisu. Každý svazek korespondence by měl také obsahovat stručný úvod, charakterizující jeho obsah. Názvy knih a časopisů v textu by se od standardního textu měly odlišovat, proto doporučuji, aby byly psány kurzivou. Autor píše názvy knih v disertaci v uvozovkách, tento způsob se však již v českém vědeckém prostředí příliš nepoužívá.

Zdeněk Valenta prokázal schopnost zpracovat rukopisný archivní materiál. Ukázal, že si velmi dobře osvojil metodiku při zpracování osobní korespondence z konce 19. století. Dokázal se velmi dobře vyrovnat s mnohdy obtížně čitelnými texty dopisů, psanými v hornolužické srbštině. V jeho práci je zřejmý smysl pro exaktnost a nejen pro tento typ práce nezbytná pečlivost. Pochopil odlišnosti v jazykovém projevu erudovaného lingvisty Muky, jehož dopisy byly psány vždy brilantní lužickou srbštinou, ale mnohé z jeho používaných slov nezaznamenaly ani nejnovější slovníky. Vedle něj stál samouk, Čech-cizinec, ale jazykově velmi talentovaný Černý, který hornolužickou srbštinu výborně ovládal, ale v písemné podobě se u něj někdy objevují chyby. Valenta ponechává texty v původní podobě, ale pro vydání korespondence A. Muky s A. Černým, které by měl autor po obhajobě disertace co nejdříve připravit, by bylo vhodné texty upravit podle současného hornolužického tvarosloví a interpunkce, a to po konzultaci s lužickosrbskými lingvisty (např. H. Schuster-Schewc, T. Meškankem aj.).

V prvním svazku práce autor nastiňuje životopisné medailony Černého a Muky. V souvislosti se zvolenou chronologickou metodou by možná tato část měla začínat Mukovým životopisem, nikoliv životopisem o deset let mladšího Černého. Sledované období korespondence rozděluje do čtyř celků, v nichž rozebírá zvolená témata, vycházející z korespondence: přátelská korespondence, buditelské aktivity, umělecká a vědecká činnost, vývoj osobních vztahů aj. Z. Valenta zde prokázal důkladnou znalost odborné literatury, s jejíž pomocí hodnotí a rozebírá některé problémy, vyplývající z korespondence. Polemizuje a kriticky se vyrovnává s některými informacemi, jako např. s některými detaily z Černého života.

Pod vlivem jazykového stylu, který Černý s Mukou mnohdy v dopisech používají, autor na některých místech vybočuje od současného odborného jazyka, jenž by měl být pro vědeckou práci samozřejmostí. Text je tak v některých případech zatížen přílišnou výpravností a jazyk má v některých částech znaky publicistiky či dokonce hovorového stylu. Jsou to např. tyto ukázky z Valentova úvodního svazku disertační práce: „Aby se naučila lužickosrbsky, nacházel jí Muka místo v lužickosrbských rodinách...“ (s. 18), „Zejména ke stáru, kdy Muka přílišnou námahou očí téměř oslepl...“ (s. 21), „...odchází z důvodu špatného zraku na zasloužený odpočinek...“ (s. 21), „V roce 1885 už začíná dosahovat plných obrátek Černého publikační činnosti...“ (s. 25), „Zejména ozdravný pobyt v Nedělišti by mohl dnes někdo považovat za vtíp.“ (s. 31), „...přes dva týdny chraptěl a sípal...“ (s. 32), „Příspěvatelů, kteří by mohli psát odborné články, bylo mezi Lužickými Srby jako šafránu...“ (s. 45), „Na velikonoční pondělí bylo také hezky, ale vál studený severní vítr.“ (s. 64) aj.

Disertační práce Zdeňka Valenty, která vychází z nesmírně pracně zpracovaných pramenů – cizojazyčné osobní korespondence, je jako celek zpracována vědecky a přináší mnoho nových důležitých poznatků pro sorabistiku, slavistiku, jazykovědu, historii, etnologii a další obory. Autor velmi dobře prokázal schopnost pracovat s badatelsky nelehkým typem písemného pramene, jakým je korespondence z 19. století. Projevil také schopnost analytického rozboru jednotlivých témat a nashromážděný bohatý materiál zdárně zpracoval jako syntézu. Naznačil také, že v budoucnu by chtěl zpracovat zbývající část rozsáhlé korespondence mezi Mukou a Černým. Nejdříve by však měl jako edici připravit ke knižnímu vydání v této disertaci zpracovanou část z let 1885–1896, která bude důležitým zdrojem pro vznik nových vědeckých publikací. Autor má všechny předpoklady pro vědeckou a badatelskou práci. Valenta zpracováním své disertace splnil náročné podmínky, které jsou nutné pro dosažení doktorského titulu Ph.D. Jeho předloženou disertační práci proto plně doporučuji k obhajobě.

Praha 23. 10. 2009

doc. PhDr. Petr Kaleta, Ph.D.

Ústav slavistických a východoevropských studií

FF UK Praha